

บทวิพากษ์ว่าด้วยเรื่อง “การกินเจ”

■ วณิดา ขำเขียว

“การกินเจ”หรือการรับประทานเจ ซึ่งในที่นี้ขอใช้คำว่า “กินเจ” เพราะเป็นภาษาที่ใช้กันโดยทั่วไปจนเป็นความคุ้นเคยที่ทำให้ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นคำที่ไม่สุภาพ และในบางครั้ง “กินเจ” ได้กลายเป็นคำเฉพาะที่สามารถสื่อให้เข้าใจได้ง่ายและเป็นที่ยอมรับกันมากกว่าคำว่า “รับประทานเจ” ปัจจุบันการกินเจกำลังเป็นที่นิยมของคนไทยโดยทั่วไป แต่ความเข้าใจในเรื่องการกินเจนั้นยังมีคนเป็นจำนวนมากที่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างแท้จริง ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติ ซึ่งอาจทำให้การกินเจที่มีรากฐานความเชื่อมาจากศาสนาไม่เป็นที่มาวัตถุประสงค์เดิม แต่กลายเป็นเรื่องสมัยนิยมที่เกิดขึ้นพักหนึ่งแล้วหายไปคือเลื่อนไหลไปตามกระแสของสังคม

พิธีกินเจได้เข้าสู่สังคมไทยพร้อมกับความเชื่อของพระพุทธศาสนาที่มาจากอินเดีย ซึ่งก็คือคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้นได้จัดพิธีนี้ขึ้นมาทุกปีโดยในครั้งแรกๆนั้น กระทำกันเฉพาะในกลุ่มคนจีนที่นับถือนิยามมหายาน ต่อมาได้เกิดความนิยมขึ้นมามากในสังคมไทย ทำให้ธุรกิจการขายอาหารเจกลายเป็นธุรกิจที่ทำกำไรให้แก่พ่อค้าแม่ค้า และส่งผลไปถึงการทำราคาสูงให้แก่บรรดาวัตถุดิบต่างๆ ที่จะนำไปทำอาหารเจ อาทิ ข้าว ผัก ถั่ว เห็ด เหงือก มัน และข้าวโพด เป็นต้น

นอกจากนี้ บรรดารายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการทำอาหารยังจัดให้มีการสาธิตทำอาหารเจทางโทรทัศน์

และบรรดาบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ได้จัดรายการทัวร์อาหารเจ อีกทั้งยังมีการจัดรายการอาหารเจตามโรงแรมและภัตตาคารชั้นนำของเมืองไทย เราจะได้เห็นว่าพิธีกินเจของคนจีนได้กลายเป็นเทศกาลกินเจที่ถูกแทรกให้เป็นส่วนหนึ่งของเทศกาลไทยในสังคมปัจจุบันไปโดยปริยาย ซึ่งมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมอาหาร ทั้งนี้เพราะมีการผลิตวัตถุดิบที่จะนำไปประกอบอาหารเจเป็นจำนวนมากขึ้น เช่น โรงงานถั่วเหลืองจะทำผลิตภัณฑ์อาหารประเภท เต้าหู้ เต้าเจี้ยว ซีอิ๊วขาว เป็นต้น หรือโรงงานจำพวกแป้งจะทำผลิตภัณฑ์ที่ทำจากข้าว หรือมันสำปะหลัง ซึ่งได้แก่ แป้งสาลี แป้งข้าวเจ้า และแป้งมันสำปะหลัง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีผู้คิดค้นทำเนื้อสัตว์เทียม โดยเลียนแบบเนื้อสัตว์ประเภท เป็ด ไก่ หมู กุ้ง ปลา หลายท่านอาจเคยทดลองลิ้มรสเบ็ดเตล็ดอย่างเจ ไก่ย่างเจ หมูย่างเจ ลูกชิ้นเจ และปลาน้ำแดงเจมาแล้ว เราจะได้เห็นว่าวัสดุที่ทำอาหารรสเลิศเหล่านี้ส่วนมากทำมาจากถั่วเหลือง มัน เหงือก และเห็ด เป็นต้น โดยพยายามลอกเลียนแบบรูปร่างลักษณะ หรือแม้แต่รสชาติก็พยายามทำให้ใกล้เคียงกับเนื้อสัตว์ให้มากที่สุด ทำให้เทศกาลกินเจกลายเป็นเทศกาลอาหารที่สามารถดูเงินจากพวกนักกินและพวกที่ยังติดในรสชาติของอาหาร หรือพวกที่ชอบลองของแปลกใหม่ กระแสการเงินในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมอาหารจึงไหลเวียน

อย่างคล่องตัว อันเป็นผลมาจากนักชิมและนักบุญในยุค I.T. เหล่านี้

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เราจะเห็นได้ว่ามีประเด็นสำคัญและที่น่าสนใจในเรื่องการกินเจถึง 3 ประเด็น ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นนี้เป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้เราเข้าใจในเรื่องการกินเจได้อย่างพอสมควร มีดังนี้ คือ

1. การกินเจคืออะไร
2. การกินเจแตกต่างจากการกินมังสวิรัตินอย่างไร
3. การกินเจเป็นหนทางไปสู่การบรรลุธรรมหรือไม่

1. การกินเจคืออะไร

การกินเจ คือการกินอาหารที่ไม่มีส่วนผสมของเนื้อสัตว์ หรือแม้แต่ผลิตภัณฑ์มาจากสัตว์ เช่น นม และไข่ ก็ไม่สามารถรับประทานได้ นอกจากนี้ผักบางชนิดที่มีกลิ่นฉุน เช่น พวกต้นหอม กุยช่าย และกระเทียม ถูกงดเว้นไม่ให้กินอย่างเด็ดขาด เพราะอาจไปกระตุ้นฮอร์โมนทางเพศ รวมความแล้วพวกที่กินเจจะต้องสำรวมระวังในการกินอาหารอย่างมาก แม้แต่การปรุงรสด้วยเครื่องปรุงแต่งอาหารจะต้องระวังไม่ให้มีพวก

เนื้อสัตว์เข้าไปผสมอย่างเด็ดขาด ดังนั้นเครื่องปรุงรสประเภทน้ำปลา พงชูรส และซุบก้อนจะต้องไม่ถูกนำมาปรุงแต่งในอาหารอย่างเด็ดขาด การกินเจที่แท้จริงนั้นจะปรุงรสได้แค่เติมเกลือ น้ำตาล น้ำส้ม น้ำมะนาว เต้าเจี้ยว และเต้าหู้ยี้เท่านั้น และรับประทานแบบง่ายๆ ตามธรรมชาติ ไม่มีการดัดแปลงจนทำให้เกิดความรู้สึกติดในรสชาติมีฉุนนั้นการกินเจอาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในทางธรรมะ

สำหรับพิธีการกินเจนั้น พวกที่ทำให้เกิดเป็นพิธีกรรมขึ้นมาคือ พวกคนจีนในแผ่นดินใหญ่ที่รับเอาพระพุทธศาสนามาหาเป็นแบบฉบับของการดำเนินชีวิต เดิมทีนั้นการกินเจเป็นวิถีชีวิตของนักบวชมหายานในประเทศจีนซึ่งมีบทบัญญัติบังคับให้กุลบุตรฝ่ายมหายานเมื่ออุปสัมปทากรรมแล้วจะต้องรับศีลโพธิสัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่นิยมพรหมชาลโพธิสัตว์ศีล และศีลนี้ห้ามภิกษุฉันเนื้อสัตว์และผักที่มีกลิ่นฉุนเพราะจะไปส่งเสริมให้เกิดกำหนดราคะ อันจะเป็นผลให้จิตไม่สามารถบรรลุสมาธิ นอกจากนี้พวกมหายานในจีนยังเชื่อกันว่าการกินเนื้อสัตว์นั้น อาจกินถูกเนื้อบิดามารดาในชาติก่อนๆ ของตน ผู้รับศีลโพธิสัตว์จึงต้องถือมังสวิรัตินอย่างเคร่งครัด ความเชื่อนี้ต่อมามีได้ปฏิบัติ

เจ้าเข้าทรงในขบวนแห่เจ้าในเทศกาลกินเจ จังหวัดภูเก็ต

เฉพาะในหมู่พระสงฆ์ของฝ่ายมหายานในจีนเท่านั้น แต่ยังมีแพร่หลายในหมู่ประชาชนคนจีนโดยทั่วไป แต่เนื่องจากหลายคนไม่สามารถงดเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ได้อย่างถาวรเด็ดขาด จึงมีการกำหนดช่วงเวลาของการกินพืชผักจนกลายเป็นพิธีไปในที่สุด ซึ่งการกินมังสวิรัตินี้ อย่างเคร่งครัดนี้คนจีนเรียก “กินเจ” ซึ่งมาจาก “เก้าอ้วงเจ” หรือ “กิวอ้วงเจ” พิธีกินเจนิยมกระทำในเดือนเก้าทุกปี ตามปฏิทินจันทรคติของจีน โดยกระทำตลอด 9 วัน เริ่มตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำ เดือน 9 เพื่อสักการะบูชาพระพุทธรูปเจ้า 7 พระองค์ กับพระโพธิสัตว์ 2 พระองค์ คือ

1. พระวิชัยโลกมจรพุทธะ
2. พระศรีรัตนโลกประภาโฆษอิศวรพุทธะ
3. พระเวฬุลรัตนโลกสุวรรณสิทธิพุทธะ
4. พระอโศกโลกวิชัยมงคลพุทธะ
5. พระวิสุทธิอาศรมโลกเวฬุลปรัชญาวิภาคพุทธะ
6. พระธรรมมติธรรมสาครจรโลกมโนพุทธะ
7. พระเวฬุลจันทรโลกโกลัสซชไวฑูรย์พุทธะ
8. พระศรีสุโลกปัทมครรภอลังกาโพธิสัตว์
9. พระศรีเวฬุลสังสารโลกสุชะอิศวรโพธิสัตว์

ชาวมหายานจีนเชื่อกันว่าพระพุทธรูปเจ้าและพระโพธิสัตว์เหล่านี้ทรงมีปณิธานโปรดสัตว์โลกทั้งหลายจึงได้แบ่งภาคมาเป็นเทพเจ้า 9 พระองค์ ซึ่งเทพเจ้าเหล่านี้มีอำนาจอิทธิฤทธิ์บริหาร ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ และธาตุทอง จึงได้แบ่งภาคต่อไปอีกเป็นดาวนพเคราะห์ 9 ดวง ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร และพระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระเสาร์ พระราหู และพระเกตุ

เทพเจ้าประจำดาวนพเคราะห์เหล่านี้จะผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลโลกทั้งกลางวันและกลางคืนทุกๆ ปี ของวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ชาวพุทธมหายาน

จึงนิยมถือศีลกินเจเพื่อว่าเทพเจ้าจะได้อำนวยพรให้ดียิ่งขึ้นไป เพราะถ้าใครประพฤติชั่วช้าจะต้องถูกลงโทษตามโทษานุโทษ

เราจะเห็นได้ว่าแนวความเชื่อทางพระพุทธรูปศาสนามหายานของจีนนี้ได้มีการนำเอาความเชื่อแบบพราหมณ์เข้ามาปะปน จึงเกิดความเชื่อในเรื่องเทพนพเคราะห์ที่สามารถดลบันดาลชะตาชีวิตของผู้คน แนวความเชื่อแบบนี้จึงเป็นแบบพุทธผสมกับเทวนิยมอย่างพราหมณ์ ซึ่งต่างจากแนวคิดแบบนิกายเถรวาทที่ถือเอากฎแห่งกรรมเป็นตัวกำหนดชีวิตของบุคคลและความเชื่อของนิกายเถรวาทนั้น พระพุทธรูปเจ้ามีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น คือ องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วก็ไม่มีการแบ่งภาคมาในรูปบุคคลอีกต่อไป ดังนั้นพิธีกินเจจึงมีรากฐานมาจากความเชื่อทางศาสนาพุทธมหายานอย่างจีนผสมกับความเชื่อแบบเทวนิยมอย่างพราหมณ์ที่มีการบูชาดาวนพเคราะห์ แต่นำมาปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนจีน ทำให้พิธีกินเจกลายเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถือกันว่าบุคคลใดที่ประกอบกิจกรรมนี้แล้วจะมีอานิสงส์มาก จะทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง และเมื่อตายไปได้ไปสู่สวรรค์ ในช่วงที่เข้าพิธีกินเจนี้พวกสาธุชนที่ตั้งใจประกอบกรรมดีจะมีโอกาสทำบุญให้ทานรักษาศีล ฟังธรรมเทศนา และแผ่ส่วนกุศลให้แก่สรรพสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยากในอเวจีจันทร พุทธบริษัทมหายานอย่างจีนจะนิยมนุ่งขาวห่มขาวในช่วงเวลานี้ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจในการชักพอกจิตใจให้ขาวสะอาด และเป็นการน้อมจิตระลึกถึงพระเมตตาของเทพเจ้าทั้ง 9 องค์นี้ บุคคลที่ประกอบกิจกรรมครบถ้วนจะได้รับการดูแลและได้รับพรจากเทพเจ้า 9 องค์ นัยตรงข้ามบุคคลที่ประพฤติชั่วจะถูกลงโทษทั้งในชาตินี้และชาติหน้าด้วยเหตุนี้ชาวจีนที่นับถือมหายาน จึงประกอบพิธีกินเจ

ทุกปีอย่างต่อเนื่องและความเชื่อเช่นนี้ได้เผยแพร่ไปยังคนไทยกลุ่มต่างๆรวมทั้งพวกที่เป็นเถรวาท พิธีกินเจจึงได้รับความนิยมจนกลายเป็นเทศกาลสำคัญในเมืองไทย

วัดเล่งเน่ยยี่ (วัดมังกรกมลาวาส) เป็นสถานที่สำคัญของชาวเยาวราชในการทำบุญในเทศกาลกินเจ พระสงฆ์นิยามหายานอย่างจีนจะทำพิธีสวดมนต์แผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์

2. การกินเจแตกต่างจากการกินมังสวิรัติน้อยอย่างไร

การกินเจ คือการกินมังสวิรัตที่เคร่งครัดโดยละเว้นเนื้อสัตว์ทุกชนิด รวมทั้งผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากสัตว์ เช่น ไข่ นม และน้ำจากสัตว์ที่ทำให้เกิดเป็นน้ำปลา เป็นต้น นอกจากนี้ยังละเว้นพืชผักที่มีกลิ่นฉุน เช่น หัวหอม ต้นหอม หัวกระเทียม ต้นกระเทียม และกุยช่าย เป็นต้น

ส่วนการกินมังสวิรัตที่เข้าใจกันโดยทั่วไปนั้นคือพวกที่ไม่กินเนื้อสัตว์ ส่วนพืชผักทุกชนิดนั้นสามารถกินได้หมด

อย่างไรก็ตามมีนักมังสวิรัตบางกลุ่มที่ไม่กินเนื้อสัตว์แต่กินไข่และนมได้ ดังนั้นถ้าจะจำแนกพวกมังสวิรัตนี้อาจจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งตามความเคร่งครัด มีดังนี้ คือ

1. นักมังสวิรัตที่เคร่งครัดซึ่งคนจีนเรียกว่า “พวกกินเจ” คือพวกที่ไม่กินเนื้อสัตว์รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากสัตว์และไมกินผักหรือพืชบางชนิด

2. นักมังสวิรัตที่ไม่กินเนื้อสัตว์ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ทุกชนิดจากสัตว์ แต่สามารถกินผักทุกชนิดโดยไม่มีข้อยกเว้น

3. นักมังสวิรัตที่ไม่กินเนื้อสัตว์ แต่สามารถกินผลิตภัณฑ์บางชนิดจากสัตว์ เช่น ไข่ และนม และสามารถกินผักทุกชนิดได้หมด

ดังนั้นพวกกินเจก็คือ พวกนักมังสวิรัตที่เคร่งครัด แต่ที่เรานิยมเรียกว่า “พวกกินเจ” เพราะเราคุ่นเคยกับคำว่า “เจ” ซึ่งมาจากภาษาจีน และการกินเจนั้นมีใช่เป็นเพียงรูปแบบการกินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการแต่งชุดขาว การถือศีล การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทุกชนิด ส่วนคำว่า “นักมังสวิรัต” ในความหมายโดยทั่วไปคือพวกไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แต่ไม่จำเป็นต้องนุ่งขาว ห่มขาว ซึ่งอาจแต่งกายอย่างไรก็ได้

3. การกินเจเป็นหนทางไปสู่การบรรลุธรรมหรือไม่

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญทั้งร่างกายและจิตใจและการที่จะทำให้สุขภาพกายดีได้นั้นก็ต้องอาศัยอาหารไปหล่อเลี้ยงเพื่อสร้างพลังกำลังให้เกิดขึ้น แต่ไม่ใช่ไปหลงติดในรสของอาหาร ส่วนจิตก็เป็นส่วนสำคัญที่ต้องดูแลเช่นเดียวกับกายด้วยการฝึกสมาธิ เพื่อขัดเกลาจิตใจให้ปราศจากมลทิน ดังนั้นอาหารสำหรับนักปฏิบัติธรรมที่มุ่งหลุดพ้นจากทางโลกก็คืออาหารที่ไม่ปรุงแต่งจนเกินความพอดี แต่เป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่อาหารที่ปรุงแต่งจนเกินธรรมชาติ และการกินอาหารควรกินให้พอเหมาะพอควร ไม่มากหรือน้อยเกินไป จากหลักธรรมที่เรียกว่า อปัณณกปฏิบัติ 3 คือ การปฏิบัติที่จะนำไปสู่พระนิพานนั้น ได้รวมเอาเรื่องของการบริโภคเข้ามาไว้เป็นส่วนหนึ่งของหนทางที่จะนำไปสู่การบรรลุหลุดพ้น ซึ่งอปัณณกปฏิบัติ มี 3 ประการคือ

ก. อินทรีย์สังวร คือ การสำรวมระวังอินทรีย์ ทั้ง 6 อัน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพื่อไม่ให้อกุศลธรรมครอบงำจิตใจ ดังนั้น เมื่อตา ดู หู ฟัง จมูก ได้กลิ่น ลิ้น ลิ้มรส กายสัมผัส และใจคิดนึก ต้องมีสติตามดูรู้คิดอยู่ตลอดเวลา ไม่เพลอไพล่ปรุงแต่งจนเกินพอดี แต่ต้องควบคุมและสามารถละวางได้

ข. โภชนเมตตัญญา คือ การประมาณในการบริโภคและรู้จักพิจารณาอาหารที่จะนำไปหล่อเลี้ยงร่างกายโดยเห็นอาหารเป็นเหมือนกับยาที่ช่วยบำรุงชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็เห็นความเป็นธาตุที่มีอยู่ในอาหารนั้น เพื่อช่วยให้การพิจารณาธรรมเป็นไปด้วยดี

ค. ชาคริยานุโยค คือ การตื่นอยู่เสมอ ไม่เห็นแก่นอนและไม่เกียจคร้าน แต่มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติกิจให้ก้าวหน้า ในการละนิเวศน์ ดังนั้นคนที่เห็นแก่กินยอมขาดความอดทน แต่จะทำให้มีความเกียจคร้านและง่วงเหงาหาวนอน เป็นผู้ติดสุขจึงไม่สามารถเห็นสังขารมได้

ตามที่กล่าวมาแล้วนี้ เราจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในการดำเนินชีวิตที่มีการสำรวมระวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกินอาหาร ซึ่งเป็นไปอย่างมีสติ แต่ไม่ได้บัญญัติห้ามในเรื่องชนิดของอาหาร เพราะการกินผักหรือเนื้อไม่ใช่เรื่องสำคัญที่มีผลต่อการบรรลุธรรม หากแต่ว่าทราบใดที่การกินอาหารของเรายังไม่มีปัญญาเข้ามากำกับ และยังคงปล่อยให้กิเลสเข้ามาปรุงแต่งจิตจนขาดสัมปชัญญะในการกินแล้ว ความเอร็ดอร่อยและความเพลิดเพลินย่อมเกิดขึ้น ดังนั้นการกินเนื้อหรือผักย่อมไม่มีความแตกต่างกัน

ถ้าเราศึกษาจากพระไตรปิฎกจะเห็นได้ว่า ไม่มีข้อความตอนใดที่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงออกบัญญัติห้ามพระภิกษุฉันเนื้อสัตว์ ถึงแม้ว่าจะเคยมีผู้ทูลขอไว้ก็ตาม แต่พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาต ดัง

ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับพระวินัยปิฎก จุลวรรค เล่มที่ 7 ตอนพระเวททัตตูลขอวัตถุ 5 (2530 : 175 - 1/9) ความว่า

(100) “สมัยต่อมาพระเวททัตตเส้อมลาภสักการะแล้ว พร้อมทั้งบริษัท ได้เที่ยวขอในสกุลทั้งหลายมาฉัน ประชาชนทั้งหลายต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงเที่ยวขอในสกุลทั้งหลายมาฉันเล่า ของที่ปรุงเสร็จแล้วใครจะไม่พอใจ ของที่ดีใครจะไม่พอใจ

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ พวกที่เป็นผู้มักน้อย...ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระเวททัตตร่วมกับบริษัท จึงเที่ยวขอในสกุล ทั้งหลายมาฉันเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระผู้มีพระภาคเจ้า...ตรัสถามว่า ดูก่อนเวททัตต ข่าว่า เธอพร้อมกับบริษัทเที่ยวขอในสกุลทั้งหลายมาฉัน จริงหรือ

พระเวททัตตูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน... ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้ากระนั้น เราจักบัญญัติโภชนะสำหรับ 3 คนในสกุล แก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 3 ประการ คือ เพื่อชมนุคคลผู้เกื้อยาก 1 เพื่ออยู่ผาสุกของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่ออนุเคราะห์สกุลด้วยหวังว่า ภิกษุทั้งหลายที่มีความปรารถนาลามกอย่าอาศัยฝึกฝายทำลายสงฆ์ 1 ในการฉันเป็นหมู่ พึงปรับอาบัติตามธรรม

ครั้งนั้น พระเวททัตตเข้าไปหาพระโกกาลิกะ พระกตโมรคตีสสะ พระชันทเทวีบุตร พระสมุททัตตะ แล้วได้กล่าววว่า มาเถิดท่านทั้งหลาย พวกเราจักทำสังฆเภท จักรเภท แก่พระสมณโคดม

เมื่อพระเทวทัตกล่าวอย่างนี้แล้ว พระโกกาลิกะได้กล่าวว่า พระสมณโคดมมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก พวกเราจักทำสังฆเภท จักรเภทแก่พระสมณโคดมอย่างไรได้

พระเทวทัตกล่าวว่า มาเถิด ท่านทั้งหลาย พวกเราจักเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดม แล้วทูลขอวัตถุ 5 ประการ...

ครั้งนั้น พระเทวทัตพร้อมกับบริษัทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคุณแห่งความเป็นผู้มักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดอาการที่น่าเลื่อมใส ความไม่สังสม ความปรารถนาคามเพียง โดยอเนกปริยายพระพุทธเจ้าข้า วัตถุ 5 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มักน้อย ความเป็นผู้สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดอาการที่น่าเลื่อมใส ความไม่สังสม การปรารถนาคามเพียง โดยอเนกปริยาย ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ภิกษุทั้งหลายพึงถือการอยู่ป่าเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดอาศัยบ้านอยู่ รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือเที่ยววิณพบาทเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดยินดีจินนต รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดยินดีคหบดี จีวรรูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายพึงถือการอยู่โคนไม้เป็นวัตรตลอดชีวิต รูปใดเข้าอาศัยที่มุงที่บัง รูปนั้นพึงต้องโทษ ภิกษุทั้งหลายไม่พึงฉันทปลาและเนื้อตลอดชีวิต รูปใดฉันทปลาและเนื้อ รูปนั้นพึงต้องโทษ

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ออย่าเลย เทวทัต ภิกษุใดปรารถนา ภิกษุนั้นจงถือการอยู่ป่าเป็นวัตร รูปใดปรารถนา จงอยู่ในบ้าน รูปใดปรารถนา จงถือเที่ยววิณพบาทเป็นวัตร รูปใดปรารถนา จงยินดีกิจ

นิมนต์ รูปใดปรารถนา จงถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร รูปใดปรารถนา จงยินดีคหบดีจีวร เรานุญาตโคนไม้ เป็นเสนาสนะ 8 เดือน เรานุญาตปลาและเนื้อที่บริสุทธิ์โดยส่วนสาม คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่รังเกียจ”

จากข้อความในพระไตรปิฎกที่ได้ยกมานี้เราจะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงมีพระวิสัยทัศน์ไกลกว่าพระเทวทัต เพราะเหตุว่าถ้าพระพุทธองค์ทรงยอมตามข้อเสนอของพระเทวทัตแล้วย่อมก่อให้เกิดปัญหาลำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. ทำให้เป็นที่รังเกียจของฆราวาสที่ประสงค์จะทำบุญด้วยอาหารที่ตนมีอยู่และหามาได้ตามกำลัง แต่กลับถูกปฏิเสธจากพระสงฆ์เพราะเป็นเนื้อสัตว์
2. ทำให้พระสงฆ์ซึ่งอยู่ในถิ่นที่ขาดแคลนพวกผักได้รับความเดือดร้อนในการกินอยู่ และอาจต้องไปเบียดเบียนการกินอยู่ของพวกชาวบ้าน
3. ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้ขี้ยาก กินยาก
4. ทำให้พระสงฆ์ติดในอัตตา และมีความกังวลในอัตตาทำให้เกิดความยึดถือในความเป็นตัวตนได้ง่าย

นอกจากนี้เราจะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์มิได้ทรงออกบทบัญญัติที่บังคับในด้านชนิดของอาหาร หากแต่ทรงบัญญัติในเรื่องการได้มาซึ่งอาหารเพื่อให้เป็นอาหารที่บริสุทธิ์อย่างแท้จริง กล่าวคือต้องมีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ผู้กินอาหารนั้นไม่ได้เห็นสัตว์ที่ถูกฆ่า นั่นคือผู้กินจะต้องไม่รู้เห็นและไม่ร่วมมือในการได้มาซึ่งอาหารนั้น เพราะจะเป็นการจงใจในการกินอาหารชนิดนั้น อันนำมาซึ่งความยินดีและความต้องการที่มาจากตัณหา หรืออาจจะนำมาซึ่งความวิตกกังวลต่อสัตว์ที่ต้องถูกฆ่าเพื่อเป็นอาหารให้แก่ตน

2. ผู้กินจะต้องไม่ได้ยิน ซึ่งหมายความว่าผู้กินจะต้องไม่ได้ยินว่าผู้ให้จะนำอาหารชนิดใดมาให้ มิฉะนั้นแล้วจิตจะเกิดความยินดีถ้าอาหารนั้นถูกกับจริตของตน หรืออาจจะรังเกียจถ้าอาหารนั้นไม่ถูกกับจริตของตน หรือการได้ยินว่าจะมีผู้ฆ่าสัตว์เพื่อนำมาให้เป็นอาหารก็จะเป็นการเจาะจงให้ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นย่อมได้บุญน้อยแต่บาปมาก

3. ผู้กินไม่บังเกิดความรังเกียจ นั่นคือผู้กินจะต้องทำหน้าที่โปรดสัตว์ด้วยการน้อมรับอาหารทุกชนิดจากผู้ให้ ไม่ว่าอาหารนั้นตนจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม อาหารจึงเป็นเพียงเครื่องช่วยให้ชีวิตรอด ซึ่งเหมือนกับเป็นยาที่บำรุงเลี้ยงร่างกายและหล่อเลี้ยงชีวิต การกินอาหารจึงต้องไม่เป็นไปเพราะความอยากหรือความต้องการ

นอกจากนี้ผู้กินจะต้องปฏิบัติต่ออาหารอย่างมีสติ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นผู้มีสัมมาทิฐิในการกินอยู่ นั่นคือจะต้องพิจารณาอาหารที่ได้มาด้วยปัญญา พระสารีบุตร ซึ่งเป็นพุทธสาวกคนสำคัญของพระพุทธองค์และเป็นผู้เป็นเลิศในทางปัญญา ได้เคยกล่าวถึงเรื่องนี้ถึงความปรากฏในสัมมาทิฐิสสูตร อาหารวาร มัชฌิมนิกาย มูลปิณณาสกั เล่มที่ 12 (2530 : 83-84) ความว่า

“...เมื่อใดอริยสาวกรู้ชัดซึ่งอาหาร เหตุเกิดแห่งอาหาร ความดับอาหาร และทางที่จะให้ถึงความดับอาหาร แม้ด้วยเหตุเพียงนี้ อริยสาวก ชื่อว่าเป็นสัมมาทิฐิ...”

ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่าการกินอาหารอย่างผู้มีปัญญานั้น ตามหลักการของพระพุทธศาสนาแล้วจะต้องกินโดยไม่มีตัวผู้กินและสิ่งที่ถูกกิน มีแต่ธาตุที่ทำงานไปตามหน้าที่ นั่นคือ เมื่อลิ้นกระทบกับอาหาร ถ้าเกิดความรู้สึกอร่อยหรือไม่อร่อยแล้ว ต้องมีสติตามทันที่จะคอยดับความเอร็ดอร่อยหรือไม่เอร็ดอร่อยนั้น ไม่ทำความรู้สึกว่ามีตัวผู้อยากที่เพลิดเพลินไปกับรสอร่อยของอาหารนั้นๆ

การกินอาหารที่บริสุทธิ์ก็คือการเลือกอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต แต่ต้องไม่มีเจตนาในการฆ่าหรือยินดีในการฆ่า แม้แต่เกิดอาการรังเกียจก็ไม่ควร ผู้กินอาหารต้องมีความรู้สึกแต่เพียงว่า “การกินอาหาร” ไม่ใช่ทำความรู้สึกว่า “ตนกำลังกินผักหรือเนื้อ” การที่จะปรับปรุงใจตนเองให้ละวางความยึดมั่นว่าอาหารนั้นเป็นเนื้อหรือผัก อร่อยหรือไม่อร่อยนั้นเป็นสิ่งที่กระทำไต่ยาก แต่ต้องกระทำเพื่อเปิดพื้นฐานของตนเองในการปรับใจไม่ยึดติดในรสชาติของอาหาร ดังนั้นการไป **พระนิพพานจึงไม่ใช่เป็นเพราะกินผัก**

อย่างไรก็ตามการเลือกกินแต่ผักก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยในการขุดเกลากิเลส เนื่องจากอาหารพวกเนื้อนั้นน่ากินมากกว่าจึงทำให้เกิดการประมาทในการบริโภคอาหารได้ง่าย นอกจากนี้ผักยังเป็นสิ่งที่มีราคาถูกลงกว่าและมีประโยชน์ในการย่อยที่ดีกว่าเนื้อสัตว์ อีกทั้งมีคุณค่าต่อร่างกาย ทำให้มีโรคน้อยมีดวงจิตสงบกว่าการกินเนื้อสัตว์ การที่พวกนับถือพระพุทธศาสนาหลายนงตวันการบริโภคเนื้อสัตว์นั้น เพราะได้ถือปฏิบัติตามลัทธิอรรถกถารสูตร ซึ่งเป็นคัมภีร์หลักของฝ่ายมหายาน ซึ่งจะพบเนื้อความได้จากภาคที่ 8 แห่งลัทธิอรรถกถารสูตรที่เรียกว่า ภาคมังสภักษณปริวรรต ได้บัญญัติไว้ว่าสาวกของพระพุทธศาสนานิกายมหายานไม่ว่าเป็นฝ่ายบรรพชิตหรือฆราวาสก็ตาม จะต้องไม่กินเนื้อปลาหรือเนื้อสัตว์ชนิดใด ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวว่า ลัทธิอรรถกถารสูตรนี้ได้มีการอ้างเหตุผลของการไม่กินเนื้อสัตว์เอาไว้ด้วย ซึ่งเหตุผลส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด

ท่านพุทธทาสภิกขุ (พุทธทาสภิกขุ : 2529 : 36-43) ได้หยิบยกมาจากต้นฉบับเดิมที่เป็นภาษาสันสกฤตมาแปลเป็นภาษาไทยความว่า

...โอ, มหาบัณฑิต! ในวิภูฏสงสารที่ไม่มีใคร
 ทราบที่สุดในเบื้องต้นนี้ สัตว์ผู้มีชีวิตได้พากันท่อง
 เทียบไปในกรวยเวียนในการเกิดอีก ตายอีก. ไม่มี
 สัตว์แม้แต่ตัวเดียว ที่ในบางสมัย ไม่เคยเป็น แม่ พ่อ
 พี่น้องชาย พี่น้องหญิง ลูกชาย ลูกหญิง หรือเครือ
 ญาติอย่างอื่น ๆ แก่กัน. สัตว์ตัวเดียวกัน ย่อมถือ
 ปฏิสนธิในภพต่าง ๆ เป็นกวาง หรือสัตว์สี่เท้าอื่น ๆ
 เป็นนก ฯลฯ ซึ่งยังนับได้ว่าเป็นเครือญาติของเรา
 โดยตรง. สวากแห่งพระพุทธศาสนาจะทำลงไปได้
 อย่างไรหนอ, จะเป็นผู้สำเร็จแล้ว หรือยังเป็นสวาก
 ธรรมดาก็ตาม ผู้เห็นอยู่ว่าสัตว์เหล่านี้ทั้งหมดเป็น
 ภราดาของตน, แล้วจะเชือดเนื้อของมัน ?

โอ, บัณฑิต! เนื้อสุนัข เนื้อลา อูฐ ม้า โค และ
 เนื้อมนุษย์ เหล่านี้เป็นเนื้อที่ประชาชนไม่รับประทาน.
 แม้กระนั้นเนื้อของสัตว์เหล่านี้ถูกนำมาปลอมขายใน
 นามของเนื้อแกะภายในเมืองเพราะเห็นแก่เงิน. เพราะ
 เหตุนี้ เนื้อสัตว์จึงเป็นสิ่งไม่ควรกินโดยสวากแห่ง
 พระพุทธศาสนา.

โอ, บัณฑิต! เพราะเนื้อย่อมเกิดมาจากเลือด
 และน้ำอสุจิ, เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นสิ่งไม่ควรบริโภค
 สำหรับสวากแห่งพระพุทธศาสนาผู้ประสงค์ต่อความ
 สะอาดบริสุทธิ์

และเพราะมันเป็นการสร้างความหวาดกลัวให้
 เกิดขึ้น ในระหว่างกันและกัน โอ, บัณฑิต! เพราะ
 ฉะนั้น เนื้อนี้จึงเป็นสิ่งไม่ควรบริโภค โดยบรรพชิต
 แห่งพุทธศาสนา ผู้ประสงค์มิตรภาพในเพื่อนสัตว์
 ด้วยกันทุกถ้วนหน้า. ตัวอย่างอันประจักษ์ เช่น เมื่อ
 ได้เห็นนายพรานป่า ชาวประมง หรือนักกินเนื้ออื่นๆ
 เดินมาแม้ในระยะอันไกล สัตว์ทั้งหลายก็สะดุ้งกลัว
 เสียแล้ว บางครั้งหรือบางชนิดขาดใจตายเพราะ
 ความกลัว เนื่องจากมันรู้ว่าเขาจะฆ่ามัน. ทำนอง

เดียวกัน สัตว์ตัวน้อยๆ อื่นๆ ในท้องฟ้า บนบก หรือ
 ในน้ำ ก็ตาม เมื่อได้เห็นนักกินเนื้อแต่ที่ไกลหรือได้
 กลิ่นด้วยจมูกอันไวของมัน ก็จะพากันวิ่งหนีไปไกล
 พร้อมกับความรู้สึกอยู่ในใจว่า เขาเหล่านั้นเป็นผีสुर
 กายผู้ล้างผลาญ, นั้นเพราะความกลัวต่อความตาย
 ของมัน...

นักกินเนื้อ ย่อมเป็นเหยื่อแห่งโรคหลายชนิด เช่น
 โรคไส้เดือน โรคพยาธิ โรคเรื้อน โรคเจ็บในท้อง ฯลฯ
 โอ, บัณฑิต! เรากำลังประกาศว่าการกินเนื้อสัตว์
 เป็นการกินเนื้อบุตรของตนเองอยู่ดังนี้, อย่างไรได้ ที่
 เราจะบัญญัติให้สวากของเรากินเนื้อสัตว์ซึ่งเป็นของ
 จัดไว้ต้อนรับของพวกคนใจอำมหิต, เป็นถูกห้ามโดย
 ท่านสัตบุรุษทั่วไปเต็มไปด้วยมลทิน, ปราศจากคุณใดๆ
 ไม่เหมาะที่จะบริโภคสำหรับผู้บริสุทธิ์ และเป็นของ
 ควรห้ามเด็ดขาดโดยประการทั้งปวง,

โอ, บัณฑิต! เราได้บัญญัติไว้แล้ว, สำหรับ
 อาหารอันสมควรซึ่งได้กำหนดนิยามกันมาแล้วโดย
 บรรดาท่านผู้บริสุทธิ์แห่งสมัยเพรงกาล, ได้แก่อาหาร
 ที่ปรุงขึ้น จากข้าว ลูกเดือย ข้าวสาลี ฯลฯ

...โอ, บัณฑิต! ก็ในปัจจุบันชาตินี้เอง เขาเหล่า
 นั้นซึ่งเคยชินกันไปในการกินเนื้อสัตว์ ในมาตรฐานที่
 เมื่อความอยากเป็นไปรุนแรงเข้าก็กินเนื้อคนได้ (ใน
 ยามขาดแคลน) ย่อมเป็นผู้ละโมภในการกินและ
 เหมือนปีศาจร้าย. ครั้นถึงอนาคตชาติหน้า เพราะ
 อำนาจจิตฝังแน่นในการอยากกินเนื้อ เขาย่อมตกไปสู่
 กำเนิดแห่งสัตว์ที่กินเนื้อเป็นอาหาร เช่น สิงโต เสือ
 สุนัขป่า สุนัขใน แมว สุนัขจิ้งจอก นกเค้า และ ฯลฯ

เราจะเห็นได้ว่า ลังกาวดารสูตรนี้เป็นพระสูตร
 ของมหายานที่รวบรวมโดยพระคณาจารย์ของฝ่าย
 มหายาน ซึ่งทางฝ่ายพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นไม่ได้
 ยอมรับนับถือในพระสูตรนี้ เพราะไม่ได้เป็นพระสูตรที่

เกิดจากการสังคายนาของฝ่ายเถรวาท อันเป็นฝ่ายที่ สืบทอดคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งไม่มีการต่อเติมใดๆ ทั้งสิ้น จึงเรียกว่าเป็นพวกอนุรักษนิยม ซึ่งตรงข้ามกับ พระสูตรของพวกมหายานที่มักจะต่อเติมเสริมแต่งโดย พระคณาจารย์หลายท่านที่พวกสาณุกิษย์มหายาน ถือว่า คำสอนของพระคณาจารย์นั้นมีคุณค่าสำคัญ และส่วน มากมักจะถูกยกย่องให้เป็นพระโพธิสัตว์และคำสอน ของพระโพธิสัตว์เหล่านี้ พวกมหายานจะยกย่องให้มี น้ำหนักเท่ากับพระไตรปิฎก

ในช่วงเทศกาลกินเจ ผู้ถือศีลจะนุ่งขาวห่มขาวรักษาศีล ทำภาวนา เพื่อให้จิตสงบ สว่างและบริสุทธิ์ โดยอาจจะปฏิบัติ ในโรงเจ หรือตามวัดวาอารามต่างๆ

ดังนั้นการที่ลังกาวตารสูตรได้อ้างว่า องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสเรื่องการงดเว้นในการ บริโภคเนื้อสัตว์นั้นจึงเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับพระไตรปิฎก เพราะไม่มีข้อความใดเลยในพระไตรปิฎกที่

พระพุทธองค์ทรงห้ามในการรับประทานเนื้อสัตว์จะนั้น บทบัญญัติการงดเว้นเนื้อสัตว์ในลังกาวตารสูตรนี้อาจ จะเป็นของพระคณาจารย์ในมหายานที่มีความ ประารถนาดีแก่สรรพสัตว์ และเป็นการป้องกันมนุษย์ที่ จะเสพเนื้อกันเอง จึงได้อ้างว่าเป็นพุทธพจน์เพื่อให้ บังเกิดความน่าเชื่อถือ และความน่ายำเกรงสำหรับ บุคคลทั่วไป

ตามที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นนี้ เราอาจสรุปได้ว่าการ กินเจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการฝึกความอดทนทาง จิตใจ และเป็นรั้วกันความอยาก ความต้องการที่มา จากการกิน แต่การกินเจไม่ใช่หนทางหลักหรือเป็นทาง สายเอกในการบรรลุหลุดพ้น ผู้กินเจจึงควรสังวรระวัง อย่างยิ่งในความคิดที่จะไม่ยกตนข่มท่านเห็นบุคคลอื่น ที่ไม่กินเจต่ำต้อยกว่าตน การกินที่ถูกต้องในทางธรรมะ คือการกินอย่างมีปัญญา โดยผู้กินไม่ทำความรู้สึกว่ามี ตัวผู้อยากกิน ไม่ทำความรู้สึกว่ามีสิ่งที่ถูกกิน และไม่ ทำความรู้สึกเอรีดอรร้อยเฟลิดเฟลินไปกับการกิน นั่น คือการกินด้วยการพิจารณาเพื่อถอนสังโยชน์ (อันเป็น กิเลสที่ผู้มดใจสัตว์ทำให้ไม่อยากหลุดพ้นจากทางโลก) ให้ เบาบางและหมดไปในชาตินี้ การกินซึ่งบางคนอาจเห็น เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่แท้จริงแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งในการ ปฏิบัติธรรมที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญของจิตให้ พัฒนายิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งหมดความยึดถือในตัวตน จิตหมดความผูกพัน ไม่มีสิ่งที่สำคัญมั่นหมาย เมื่อ สลายซึ่งตัวตนออกไปได้หมดแล้ว จึงจะเข้าถึงความ ว่างอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2530). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธ ศักราช 2530**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม. (2529). **มังสวิรัตินิทศนะท่านพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จักรานุกูลการพิมพ์.